

WEG VAN WATER

Stedelijke waterlopen vormen sinds de laatste decennia opnieuw een bron van ruimtelijke kwaliteit. Ze zijn heronddekt als een prominent onderdeel van de stedelijke structuur in plaats van verstopt te worden onder de grond. Ondanks initiatieven rond de vergroening van oevers worden de winsten voor de waterkwaliteit en het watersysteem als een ecosysteem zelf te weinig meegenomen. Tegelijk liggen er verschillende ruimtelijke claims op het stedelijk watersysteem, die door de revival van de waterloop in de stad nog meer versterkt worden. Langs het water flaneren, op het water recreëren, aan het water wonen, zelfs wordt onderzocht hoe pakjesdiensten over het water kunnen opereren. Te vaak blijft de waterloop enkel een waterweg. **Als we zo doorgaan Uberen we straks allemaal met de CO2-neutrale watertaxi, maar herkennen we geen vissen meer.** Deze ontwikkeling staat mijlenver van de diverse projecten en initiatieven die lopen in het buitengebied waar de dynamiek van waterlopen terug ruimte krijgt. Hier vind je wel al heel wat win-wins tussen waterkwaliteit en waterkwaliteit.

Nochtans vergt een ecologisch waardevolle waterloop een continue aanpak van bron tot monding. **Rivieren laten zich niet verknippen.** Ook een stedelijk watersysteem is een ecosysteem en vormt een belangrijke schakel in de zoetwaterbiodiversiteit. Sinds de waterkwaliteit enorm verbeterd is door de verhoogde rioleringsgraad, kunnen ook in de stad hotspots voor biodiversiteit ontstaan, waar de waterloopstructuur het toelaat. Tegelijk vormen de stedelijke structuur en de artificiële elementen in het water ook de randvoorwaarden voor herstel. Ze definiëren als het ware het speelveld waarbinnen biologisch herstel kan optreden in deze waterlopen. Bovendien kan de uitbouw van een ecologisch waardevolle stedelijke waterloop ook samengaan met een vernieuwde aanspraak op het water. Waar vandaag overheden en agentschappen het waterbeleid bepalen, kunnen morgen burgerverenigingen mee instaan voor het bestuderen, beheren en bewustmaken van water.

In dit BWMSTR-label willen we de stedelijke waterloop herdenken vanuit een doorgedreven kijk op de waterkwaliteit. Hiervoor zullen we inzetten op (1) een ontwerpend onderzoek van de (Gentse) waterlopen met als uitgangspunt de ecologische kwaliteit en (2) de knelpunten voor burgerbetrokkenheid bij het water onderzoeken en oplossingen aanbrengen met dialoog en burgerwetenschap.

Stedelijk water als een ecosysteem

Door waterkwaliteit in de stedelijke context als uitgangspunt te nemen in het ontwerpend onderzoek komen nieuwe en frisse vragen aan de oppervlakte: Welke ecologische kwaliteit is überhaupt haalbaar in een stedelijke structuur? Welke profielen, types bedding en oeversystemen bieden de meeste potentie voor bestaande en nieuwe ecosystemen? Hoe kan de ecologische kwaliteit verbeterd worden door (noodzakelijke) ingrepen in de waterloop juist af te stemmen op specifieke doelstellingen voor de waterkwaliteit? We verbeelden tegelijk wat waterkwaliteit voor de modale Gentenaar betekent. Door de stad Gent als case te nemen kunnen we een aantal zaken zeer concreet maken. Welke **typologieën van nieuwe waterlopen** kunnen we toepassen? Komen deze in conflict met bestaande claims op de waterloop? Of waar versterken ze elkaar net?

We kijken niet naar het water alleen, maar beschouwen ook de ruimte rond de stedelijke waterloop als het ecosysteem. We benoemen de ecosysteemdiensten die dit stedelijk ecosysteem kan leveren. Hierbij denken we aan publieke ruimte, verbindende functies, recreatieve diensten, economische aders, klimaatadaptatie, woonkwaliteit, gezondheidsdiensten,...die mee de nieuwe urbane (eco-)systemen vormgeven.

We zijn dus niet op zoek naar het herstel van het ecosysteem van de oude waterlopen, we zijn net op zoek naar een aantal nieuwe en geïntegreerde 'ecosystemen' die de stedelijke waterlopen als een gezond geheel doen heropleven. De 'natuurlijke' waterloop is de plek waar we een nieuwe stedelijke publieke cultuur realiseren.

Stedelijk water als een common

Een nieuwe stedelijke publieke cultuur maak je niet op papier alleen. De stedeling neemt niet eenvoudig eigenaarschap over het waterecosysteem om de hoek. Om bruggen te bouwen zullen we inzetten op twee sporen.

Om de burger meer te betrekken bij de waterloop, willen we inzetten op een DIY-kit om de waterloop te onderzoeken. Hoe draagt de waterloop bij de tot de kwaliteit van de eigen leefomgeving, op vlak van verkoeling, biodiversiteit, publieke ruimte? Hoe zit het met de waterkwaliteit, kan ik veilig zwemmen? Op deze vragen zou de stadsbewoner in de toekomst eenvoudig zelf een antwoord moeten kunnen formuleren, en daarom starten we een vooronderzoek naar een **meet-campagne**. Het curieuzeneuzenproject heeft mee de bewustwording rond luchtkwaliteit bij een breed publiek vergroot. Dit moet op stedelijke schaal ook mogelijk zijn voor water. Zo wordt de burger mondiger in het waterdebat. Het vooronderzoek omvat onder andere een actoren-analyse, een ontwerp van een prototype van dergelijke kit, onderzoek naar de manier waarop de resultaten verspreid en/of teruggekoppeld kunnen worden, ... In het beste geval kan onze toolkit een aanleiding geven voor de vorming van burgerinitiatieven die zich met de kwaliteit van de blauwe publieke ruimte bezighouden, een Belgisch antwoord op de initiatieven zoals Thames21 in het Verenigd Koninkrijk of Isartlust in Duitsland.

Daarnaast willen we ook meer dialoog creëren door een reeks **gespreksavonden** met de focus op watereigenaarschap. Het water kan nog veel meer als een common ingezet worden. De dynamiek die in Gent leeft rond het water (het openleggen van de Reep, de vele studies omtrent water in de stad,...) gebruiken we om hier een open maar constructieve gesprekkenreeks op te starten. Wie heeft er recht op het water in een zwaar geïnstitutionaliseerde context en hoe kunnen we de burgers meer bij het waterbeheer betrekken? De bedoeling is om de vertegenwoordigers van verschillende belangengroepen zoals eigenaars, beleidsmakers, beheerders, ecologen, ontwerpers en buurtbewoners samen aan tafel te brengen en te zoeken naar de gemeenschappelijke raakvlakken van het waterverhaal.

Uitdaging

Door in te zetten op draagvlak en ontwerp werken we mee aan antwoorden voor 'the missing link' waar IABR op inzet. We trachten theorie en praktijk (meten is weten), politiek en bewoner (dialoogavonden), administraties (bijv. nieuwe beheers-mechanismen) dicht bij elkaar te brengen. Onze resultaten zijn relevant voor beleidsmaker, beheerder en burger. Hierin zit voor ons een opgave om de lokale dynamiek en de verbeeldende ontwerp-opgave met elkaar te verweven. Daarom willen we ook toewerken naar een doordachte publicatie en een zichtbare actie in de publieke ruimte. We hopen daarom ook dat dit label mee het draagvlak en de kennis rond waterkwaliteit kan vergroten en we een aantal stappen kunnen zetten van theoretische kennis naar concrete acties en initiatieven. Zo is de waterloop in de stad niet alleen een waterweg, maar wordt de stad ook 'weg van water'.

Elina Bennetsen, Lieven Symons, Zuzanna Rucka, Katelijne Vanhoutte

Wij zijn een groep van architecten, stedenbouwkundigen en waterexperten met ondersteuning van

vzw Yaku – www.yaku.be en vzw Gents Milieufrent – www.gentsmilieufrent.be

